

JOHNNIE WALKED

Stef Bos en Koos Kombuis **Ontmoeting in Niemandland**

Stef Bos uit Nederland en Koos Kombuis uit Zuid-Afrika. Twee woordkunstenaars die elkaar ontmoeten in Niemandland. En zingen over liefde. Voor hun land, hun vrouw en kinderen. Voor het leven.

Het verschil: Jij es van hier en ek es van daar...

Het jaarlijkse Klein Karoo Nasionale Kunstefees (KKNK) in Oudtshoorn biedt gerenommeerde Zuid-Afrikaanse artiesten een podium om het beste van hun kunnen te laten zien. Virtuozen van het woord en gevoel als Amanda Strydom, Chris Chameleon treden er op en ook Stef Bos en Koos Kombuis die dit jaar kozen voor een gezamenlijke voorstelling, met de naam Niemandland. OOG ontmoet de twee mannen aan een tafel op een zonovergoten terras in Oudtshoorn.

Jij es van hier en ek es van daar. Waar is de plek waar jullie elkaar ontmoeten?

Koos: 'In Niemandland... Ik heb een cd met die titel, Stef een nummer en Stefs bedrijf heet Niemandland.'

Stef: 'Ik woon op de grens tussen Nederland en België en in Kaapstad, en ik heb me lang afgevraagd: waar woon ik nu werkelijk? In Niemandland dus.'

Koos: 'Voor mij is die titel ook een afrekening met mijn vorige, wilde leven toen ik nog aan drugs verslaafd was en met het vroegere

*'Waartoe gaan ons nou?
Dat is voor mij de vraag van Zuid-Afrika'*

Zuid-Afrika. Het staat voor mij voor een nieuw land en een nieuw bestaan.'

Stef: 'We raakten een tijd geleden aan de praat om samen een voorstelling te maken. Ik was toen bezig met *In een ander licht*, het project voor de NCRV. Een album en een voorstelling gebaseerd op 12 verhalen uit de bijbel, die ik op mijn manier van woorden en muziek heb voorzien. Koos was bezig met een meer spiritueel album dat Schalk Joubert geproduceerd heeft. Ons eerste plan was die nummers bij elkaar te voegen en de voorstelling *God en die duivel op tour* te noemen. Een beetje te controversieel voor Zuid-Afrika.'

Koos: 'Het echte startpunt was het *Lied van Ruth* van Stef dat ik op mijn album heb gezet.'

Stef: 'In de loop van de tijd is het thema van de voorstelling geëvolueerd naar twee mannen die aan een tafel met elkaar zitten te praten over het leven. De titel zou ook *BosKombuis* kunnen zijn. Maar Niemandland was inhoudelijk het vertrekpunt. Het punt waar wij elkaar vinden.'

Koos Kombuis trok in de jaren tachtig met zijn protestliederen tegen de apartheid langs universiteiten en campussen. Johannes Kerkorrel was een gemeenschappelijke vriend. Langzamerhand maken de protestliederen van Koos plaats voor liefdesliedjes. Stef koos voor Zuid-Afrika als het land waar hij zijn kinderen wil laten opgroeien.

Hoe kijken jullie naar het Zuid-Afrika van nu?

Koos: 'Er is meer vrijheid, en ik ben positief over Zuid-Afrika. Ik hou van de mensen, maar ik vertrouw de regering niet. Er is teveel corruptie. Ik heb een paar jaar geleden een protestalbum, *Bloedrivier*, gemaakt waarin ik de regering bekritiseerde. Dat is niet makkelijk, want je wordt als blanke dan al snel weggezet als racist.'

Stef: 'Je kijkt op een kritische manier naar Zuid-Afrika. Koos zei

weleens tegen mij dat ik, omdat ik een Nederlander ben, het me kan veroorloven om een heleboel dingen te berde te brengen, die hij als Zuid-Afrikaan niet kan zeggen. Het is als buitenstaander misschien makkelijker om veranderingen te analyseren dan als je hier geboren bent. Voor mij is het bijvoorbeeld veel moeilijker om de complexiteit van de veranderingen in Nederland te analyseren.'

Jullie spelen bijvoorbeeld het nummer *De tijdbom tikt*.

Koos: 'De onderlaag in Zuid-Afrika is makkelijk te manipuleren door populistten. Dan ligt een revolutie snel op de loer.'

Stef: 'Maar Zuid-Afrika is ook een land met een ongelooflijk overlevingsinstinct. Wij in Nederland hebben die ervaring niet. Wij hoeven ons nog steeds geen wezenlijke vragen te stellen. Hier moet je dat voortdurend. Je moet hier scherper zijn. Zuid-Afrika is een land van minderheden. Er bestaat geen meerderheid. Daardoor zal het land altijd in beweging blijven, er zal van tijd tot tijd een andere groep als machthebbers boven komen drijven. Nederland is een geïnstitutionaliseerde samenleving. Wij klagen al als de post op maandag niet wordt bezorgd.'

Koos: 'Ik werd vanochtend wakker met een liedje in mijn hoofd dat ik *Waartoe gaan ons nou?* heb genoemd. Het gaat precies daarover. Al vanaf het moment dat de Hollanders in de Kaap kwamen, zijn de mensen in beweging geweest. Ze trokken het land in, op zoek naar een plek om te leven, op zoek naar goud en diamanten, op zoek naar een eigen identiteit, op zoek naar vrijheid, op zoek naar rock&roll. Elke keer hebben ze zich door de eeuwen heen de vraag moeten stellen: *Waartoe gaan ons nou?* Dat is voor mij de vraag van Zuid-Afrika.'

Stef verrast: 'Maar ik heb een song: *Waar staan wij nu?*'

Jij es van hier en ek es van daar; wat bindt jullie?

Stef: 'Door mensen leer je de cultuur kennen. Mensen zijn je bestedissen in een nieuw land. Het mooiste is iemand tegen te komen

'Niemandland is het punt waar wij elkaar vinden'

die in zijn tijd staat, die vertegenwoordigt wat er leeft. Koos en Johannes Kerckorrel moesten destijds goed nadenken over wie zij waren en waar zij stonden. Zij boden mij de toegangspoort naar het hart van de cultuur. Ik zal nooit een Afrikaner worden. Maar ik kan door met Koos om te gaan een beetje begrijpen hoe hij denkt en daarvan leren. Ik vind het heel leerzaam om in Zuid-Afrika te leven, want niks is evident. Deze samenleving is complex, die van ons ook. We kunnen niet nu het minder gaat in Nederland zeggen: "ja, maar die multiculturele samenleving willen we niet meer." We zullen wel moeten.'

Koos: 'Stef heeft ervoor gekozen om van Zuid-Afrika zijn land te maken en om je hier echt thuis te voelen, dat is niet makkelijk. Hij investeert zijn toekomst in dit land en dat is voor mij een fantastisch voorbeeld. Het geeft hoop. Het leert mij dat we vooruit moeten. Wij kunnen niet vluchten in vroeger. We moeten gaan voor de toekomst, meegaan met de stroom in plaats van ertegenin te zwemmen. Mensen zoals Stef kunnen een ander geluid over ons land laten horen dan dat van criminaliteit en corruptie.'

Stef, jij kiest ervoor jouw kinderen in Zuid-Afrika te laten opgroeien.

Stef: 'Je wilt je kinderen de beste toekomst geven en ik denk dat ze in dit land de beste vaardigheden zullen ontwikkelen om creatief te overleven. Ik denk dat een kind van de toekomst creatief moet zijn. Het zal niet meer gaan over hoe goed jij bent aan de universiteit. Al die dingen zullen op losse schroeven komen te staan. Creativiteit leert men niet in Europa. Daar zeggen we: "ja maar, er is mij toch beloofd dat ik deze baan zou houden tot het eind van mijn leven." Dan denk ik: word wakker. De staat is niet verantwoordelijk voor jouw leven, dat ben je zelf. Er zal in de komende tijd nog meer chaos komen. Dus moeten de burgers vindingrijker worden. Als de IKEA niet meer bestaat, hoe kan ik dan zelf een bed in elkaar zetten? En dat zullen mijn kinderen hier beter leren dan in Nederland. De sociale realiteit is hier harder. Ze zien mensen op straat slapen. In Nederland kun je bij wijze van spreken de realiteit uitzetten met je afstandsbediening.'

Pessimisme is kijken naar de werkelijkheid op korte termijn.

Stef: 'Dit is een continent in problemen. Maar ik kijk liever naar de toekomst, er is zoveel te winnen als je kijkt naar de mogelijkheden van de lange termijn.'

Koos: 'Als je de krant leest krijgen wij het beeld van Zuid-Afrika door de ogen van de blanken. Er wordt geschreven over wat er niet klopt. Je wordt gevoed met het idee hoe dom en slecht de zwarten zijn. De ironie is dat wij hier van dag tot dag een heerlijk leven leiden.'

Stef: 'De kranten geven nooit een beeld van de werkelijkheid. Je moet uit het raam kijken en op straat zien wat er aan de hand is. Je kunt nieuws over anderen lezen, maar is het niet veel interessanter om met je vrouw te praten over hoe het met ons gaat? We worden voortdurend afgeleid door triviale onzin.'

Koos: 'Ik heb drie maanden lang een abonnement gehad op een krant uit Soweto en het voelde alsof ik naar een ander land was verhuisd. Je komt weg uit je geschiedenis, je leeft ineens in een prachtig, positief land. Ik heb in die drie maanden geen enkel protestliedje geschreven. En als ik erover nadenk, dan ben ik hier de meeste tijd gewoon gelukkig. Misschien moet ik weer een abonnement nemen.'

Denkend aan Holland?

Koos: 'Jaren geleden zat ik in Nederland op een bankje een joint te roken. Naast mij zat een echtpaar dat met me begon te praten. Er was geen oordeel, geen kritiek. Ik voelde me gerespecteerd. Ik vond de Nederlanders heel tolerant. Maar ik heb het gevoel dat de samenleving zich bij jullie sluit, het is niet meer zo open als een aantal jaren geleden.'

Stef: 'Ons is geleerd geluk te kopen in een winkel, mensen worden niet meer gestimuleerd om echt over dingen na te denken. Televisie bedient de middenmoot, vroeger was er een veel hogere standaard. We zijn aan de smaak van een drol gewend geraakt en weten niet meer hoe kaviaar proeft. De maatschappij is niet meer geïnteresseerd in het geluk van mensen, maar is gericht op consumeren. Maar niemand stelt het systeem waarin wij leven aan de kaak. Dan krijg je angsten. De kudde is er nog wel, maar de herder is verdwenen.'

Denkend aan Zuid-Afrika?

Stef: 'Dan denk ik aan avontuur. Ik vind het mateloos boeiend. Het is een continent van chaos, maar chaos is het begin van alles. Vanuit chaos komt orde en vice versa.'

Koos: 'Hier willen ze nog steeds alles terugvoeren op apartheid en racisme. Ze leven in het verleden. Kijk naar het leven van elke dag, dat verloopt eigenlijk heel vredig.'

Jullie kracht is toveren met woorden. Wat is jullie mooiste zin?

Stef: 'Laten we naar de I-Tjing gaan. Koos heeft die in het Afrikaans vertaald, dat wordt dit najaar uitgegeven. De mooiste zin voor mij is: "Mooie woorden zijn niet waar, ware woorden zijn niet mooi.'"

Koos: 'Gekke es in beheer, hulle is innerlijk zwak en uiterlijk sterk.' [Gekken zijn aan de macht, ze zijn innerlijk zwak en fysiek sterk.] 🐾

Vanaf oktober toert Stef Bos met band door de Lage Landen met een voorstelling die als een achtbaan van optimisme staat tegenover een tijd waarin het woord 'crisis' in de media overheerst.

www.stefbos.nl en www.kooskombuis.co.za

De zoste KKNK vindt in 2014 plaats van 29 maart tot 5 april, www.kknk.co.za

In elk nummer van OOG VOOR AFRIKA filosoferen Stef Bos en Koos Kombuis in de rubriek BosKombuis over het leven.